

*Till alla medlemmar, som erhåller denna
årsbok, utskickas även SVENSKA
NATURSKYDDSFÖRENINGENS
tidskrift SVERIGES NATUR (sex
nummer per år).*

SVERIGES NATUR

SVENSKA NATURSKYDDSFÖRENINGENS

TIDSKRIFT

N:R 3 A

ÅRSBOK

I 9 5 6

⁷
46: E ÅRG.

STOCKHOLM

SVENSKA NATURSKYDDSFÖRENINGEN

(Riksförbund för naturvård)

87663

Översikt över Sveriges däggdjurs- och fågelfauna 1955

Sammanställt av Stig Lundberg

I likhet med tidigare år publiceras härmed en redogörelse över förändringar i Sveriges högre djurvärld under året.

Beträffande detaljerade upplysningar om märkligare fynd och häckningsförekomst hänvisas till specialtidsskrifterna "Fauna och Flora", "Svensk Faunistisk Revy" och "Vår Fågelvärld". Här lämnas en översikt av inkomna rapporter om totalfredade och sällsynta arters förekomst under året samt uppgift om stammarna av vanligare däggdjurs- och fågelarter anses ha ökat respektive minskat eller företett förändringar i utbredning. Fågelarterna är tagna i systematisk ordning enligt den av Sveriges Ornitologiska Förening utgivna "Förteckning över Sveriges fåglar".

Den i 1954 års riksdag framlagda motionen om ändring av fridlysningsbestämmelserna därhän att allt fridlyses så när som vissa arter under vissa jakttider, ha föranlett riksdagen an hålla om en översyn av fridlysningsbestämmelserna i gällande jaktlagstiftning. Ännu har något beslut ej fattats, men förslaget om principiell fridlysning av alla däggdjur och fåglar har vunnit alla remissinstansers gillande, och man kan alltså hoppas på ett positivt resultat.

Däggdjur

(Avskjutningssiffrorna gäller jaktåret 1954—55 och är tagna från Svenska Jägareförbundets lista i Svensk Jakt nr 2/1956.)

Våra stora rovdjur

Björnen har åter invandrat till Värmland (för första gången på ett 50-tal år), där den uppträtt på Värmlands-Dalby jaktvårdsförenings marker, och där tills vidare fridlysts (H. Nedin, C. H. Jansson). I ex. har dessutom hållit till intill Färla i västra Hälsingland (C. H. Jansson). I övrigt rapporteras ökning från Jämtland (J. E. Espmark, I. Lundberg), Ångermanland

(T. von Post) samt Sarek-trakten i Lappland (W. Läntha gm A. Weylandt). Den allmänna jakttiden bör slopas och ersättas med licensjakt på särskilt besvärliga individer, som specialiserat sig på boskapsrov, främst då får. — Lapparnas rätt att under renarnas kalvningsstid skjuta björn, som bevisligen oroar renarna, bör avskaffas. I realiteten innebär detta, att så fort en björn visar sig, så jagas den även om den aldrig oroad renarna eller kanske ej ens varit i närheten av kalvningsland (R. Fergman). Stammen anges som konstant i Norrbotten (A. Olsson, L. Arvidsson), medan i Västernorrboten 12 skjutits, de flesta i södra länsdelen (C. Emsing). Totalt rapporteras 29 fällda björnar mot 31 under fjolåret.

Lö. Flertalet iakttagelser i södra och mellersta Sverige torde hänföras till ensamma kringströvande djur. 3 observationer har gjorts i Bohuslän (R. Larsson), och spår har påträffats vid Möckeln i Småland (A. Eklund) i vilket landskap även 1 djur hållit till vid Tranås (C.-H. Jansson). En icke obetydlig stam torde finnas i Östergötland (B. Flach), spår bl.a. vid Gnestad (T. Tergil). 1 exemplar har iakttagits på Lovön vid Stockholm, vid Tullgarns slott och mellan Örebro och Arboga (C.-H. Jansson). Enstaka exemplar stryker omkring i skogarna i Värmland (H. Nedin), och arten börjar iakttagas oftare än tidigare i Hälsingland (R. Bagge). Under januari och februari observerades flera exemplar i trakten av Hallstahammar—Lillhärad—Västerås. Mycket talar också för en fast stam i V. Skedvi, Karmansbo-Färna eller möjligen på Närke-gränsen mot Götlanda (K. H. Rylander). Har tilltagit på de flesta platser i Jämtland (I. Lundberg). I Västerbotten har 10 rapporterats fällda, men påträffade 3-benta lodjur tyder på att en del också olagligen fångas i sax (C. Emsing). Officiellt har stammen ej beskattats i Västernorrlands län under det gångna jaktåret. Trots detta tycks antalet ej ha ökat, varför man kan misstänka olaga jakt. Förekommer sporadiskt över hela länet, d.v.s. Ångermanland—Medelpad, men fast stam tro- ligen endast i norra delarna av Anundsjö socken. Från Borgsjö kommun (Medelpad) har inrapporterats, att ett par iakttagits under parningsstid (T. von Post).

Ej mindre än 23 fälldes mot 13 under fjolåret.

Av detta att döma alltså en svag ökning, vilket dock kan vara missvisande.

Räven ökar fortfarande nästan genomgående och torde i större delen av landet utgöra största faran för småviltet. Högre skottpengar är troligen det effektivaste vapnet mot rävplågan på många lokaler. 78.500 fällda mot 83.650 jaktåret 1953—54.

Fjällräven förekommer mycket sällsynt i Jämtland, medan den enligt lapparna saknas helt i Härjedalen (I. Lundberg). Även lyor är sällsynta (C. Emsing). Ett av våra sällsyntaste däggdjur, som trots den långa fredningen inte tycks repa sig.

Vargen finns i Jämtland i ungefär samma utsträckning som tidigare under de senaste 10 åren (I. Lundberg). Uppträder i Västerbotten endast sporadiskt och torde där snart vara helt utdöd (C. Emsing). Likaledes sporadisk i norra och västra delarna av Jukkasjärvi revir, som omfattar Karesuando socken, Kiruna stadsområde och norra delen av Gällivare socken. Sannolikt har stammen ökat i västra delarna av området i fjälltrakterna (A. Olsson). 10 fällda mot 9 föregående jaktår.

Mårddjur och sälar

Grävlingen har nu nått även Norrbotten men hittills endast i ett exemplar, som tyvärr sköts, vid Karlarnas i Hortalen s:n (vid Piteå). I Västerbotten håller enstaka exemplar till i södra länsdelarna (C. Emsing), medan arten förekommer över snart sagt hela Västerbotten län, d.v.s. Ångermanland och Medelpad, och fortsätter att öka sig. Tillgången kan emellertid fortfarande betraktas som sporadisk (T. von Post). I Jämtland får den nu betraktas som allmänt förekommande (S. Swahn). Minskningen fortsätter i mellersta och framför allt södra Sverige, och tyngdpunkten för arten förskjuts således mot norr. Avtagande rapporter från Värmland (A. Löfgren), Västergötland (B. Johansson, A. Johansson), Halland (C.-G. Hellman) samt Småland, där arten anges förekomma snarare sällsynt än sparsamt åtminstone i västra delen. Bör fridlysas under fortplantningstiden! (I. Christoffersson).

9.500 fällda mot 9.480, d.v.s. ungefär samma avskjutning som 1953—54.

Järven har iakttagits i Ockelbo och Järbo s:nar, Gästrikland, i december månad 1954 (R. Bagge). Förekommer i Jämtland i ungefär utsträckning som tidigare under de senaste 10 åren (I. Lundberg), medan arten endast är sporadisk i Västerbotten, där den snart torde vara helt utdöd (C. Emsing). Inom Jukkasjärvi revir rätt allmän i skogsområdet, där stammen förefaller konstant (A. Olsson).

Endast 11 fällda mot 21 under föregående år.

Mården förekommer sparsamt i Småland med ungefär konstant stam (I. Ebbersten, A. Eklund och I. Christoffersson). Stammen likaledes svag i Dalarna men möjligen någon minskning (S. A. Mellquist, E. Halvarsson). Ekorrsvansar tyder på att den förut sällsynta mården ökat i Jämtland (T. Carlsson, J. E. Espmark), och ökningen rapporteras även från Ångermanland-Medelpad (T. von Post), Västerbotten (C. Emsing) och Norrbotten (G. Sparre, S. L., W. Läntham A. Weylandt). Ökningen säkerligen sammanhängande med massförekommster av ekorre under året.

Avskjutningen 600 mot 585 1953—54.

Uttern minskar genomgående, möjligen undantagandes kusten av Östergötland (H. Gräslund), och allmänt önskas en förkortning av jakttiden och

framför allt en fredning under våren. Kraftig minskning och svag stam rapporteras från Småland, Dalarna, Ångermanland-Medelpad, Jämtland, Västerbotten och Norrbotten (åtminstone kustlandet). 1.000 fällda mot 1.030.

Minkens ökning fortsätter över hela landet, och skadegörelsen är stor på fisk, kräftor och änder. Fall rapporteras av att mink gett sig på svanungar och t.o.m. fullväxta svanar, som dödades eller dödligt sårats (E. Larsson). Kraftåtgärder synes nödvändiga; effektivare kontroll över påsuppfödare, eventuellt skottpengar eller uppmuntran av jakten på annat sätt (A. Hallander m.fl.).

6.600 fällda mot 5.725 under 1953—54 och 4.250 under 1952—53 d.v.s. tydligt stegrad avskjutning svarande mot ökningen.

Hermelinen har ökat något i södra Dalarna (Ludvikabygdens Biologiska Förening = L.B.F.), medan tillgången varit under den normala i Småland (I. Ebbersten), Västergötland (A. Johansson), Västerbotten (C. Emsing) samt Norrbotten (S.L.). Föreslås fredad året runt, eventuellt licensjakt (I. Christoffersson).

Sälar. En påtaglig tillbakagång av samtliga *sälarter* noteras i Ångermanland-Medelpad. Skall sälen bibehållas i landets fauna, måste i första hand skottpengarna borttagas (T. von Post). — Fortsätter att avtaga även i Östergötlands skärgård (H. Gräslund).

Hjortdjur

Älgen minskar från Uppland och söderut, vilket är naturligt med tanke på den starka avskjutningen och kanske befogat med hänsyn till skador på gröda och skog. Allmänt anses licensjakt böra genomföras såsom obligatorisk, och bl.a. är Svenska Jägarförbundets älgjaktskommitté inne på den linjen i 1955 års omarbetade älgbetänkande. Många organisationsfrågor återstår dock fortfarande att lösa på det området. Som det nu är kan det knappast fortsätta med hänsynslös avskjutning under allmän jakttid utan tanke på att lämna kvar en betryggande stam (C. Emsing m.fl.). 24.556 fällda mot närmare 25.000 året innan.

Rådjuret tycks öka genomgående trots den ogynnsamma vintern. Såsom orsak anges bl.a. minskad stövarjakt, och många anser, att jakt med hög-benta hundar, framför allt stövare, bör förbjudas. Arten måste fortfarande betraktas som sporadiskt förekommande i Ångermanland-Medelpad, möjligen undantagandes vissa delar av Medelpad, där tillgången är sådan, att man kan tala om en fast stam (T. von Post). I Jämtland är arten numera bofast (T. Carlsson, J. E. Espmark), och i Västerbotten förekommer den sporadiskt, dock oftare än förr (G. Öberg). 26.000 fällda mot c:a 24.000 år 1954.

En *kronbjört* påträffades helt oväntat ända uppe vid Vittangi våren 1955 och torde ha invandrat från Norge (A. Olsson). I Härjedalen har en 2-årig *kronbjört* påträffats förölyckad (troligen för ett par år sedan) söder om Sonfjället, och i dessa trakter uppges den även ha iakttagits under 1955 (S. Swahn).

Dovbjörten sprider sig allt mer i Östergötland (T. Gardell) och ökar i Västergötland (C. A. Fränden), uppträder i enstaka exemplar i Södermanland (N. Jansson) och har iakttagits utanför Sandviken (R. Bagge).

Gnagare

Bäverstammen visar fortfarande tendens att öka i Jämtland och Ångermanland, och en viss utflyttning till nya vattendrag har konstaterats. Vattenregleringen i samband med kraftverksbyggen i Faxälven är dock riskabel för bäverkolonierna i detta vattendrag (T. von Post). De i Sorsele utplanterade exemplaren uppehåller sig fortfarande inom utplanteringsområdet, och byggnationer tyder på att de nu få anses bofasta i trakten öster om Tärnasjön (C. Emsing).

Sumpbäver uppträder fortfarande i vilt tillstånd i Helgeån och dithörande småsjöar samt i Möckeln, Småland. Ungar har iakttagits (A. Eklund).

Hasselmusen har t.o.m. 1954 påträffats på tolv olika ställen i Ryssby socken, och under 1953 anträffades den på ytterligare ett. "Samtliga mina fynd av hasselmöss är gjorda i Ryssby och Rydaholms s:nar, och dessa är hittills de enda kända lokalerna för arten i sydvästra Småland" (I. Christofferson).

Buskmusen har observerats i Färnebo jaktvårdsdistrikt i Värmland (Värmlandsjägaren), i 3 exemplar i Kilsbergen, Närke, (Fauna och Flora) samt vid Malingsbo i södra Dalarna (N. Arnelo).

Ekorren har ökat genomgående, och i större delen av Sverige kan man tala om rena massinvasionen. Orsaken är troligen främst den rika granfrö-tillgången under våren 1955. Ännu sent på hösten var stammen synnerligen stark, men bristen på föda, den kalla och snörika vintern samt sjukdomar torde ha reducerat stammen i övre Norrland, och i exempelvis Norrbottens kustland och Jämtland (S. Swahn) noterades tydlig minskning under vintern. På en del lokaler har dessutom mårdnen ökat, vilket resulterar i motsvarande minskning av ekorstammen.

Fjällemeln sällsynt

Fjällemeln har i Värmskogs s:n, Värmland, ej visat sig sedan omkring 1890 (A. Ljunge), medan senast kända större förekomst i Härjedalen daterar sig från hösten 1953, då enligt rippjägare hundarna ständigt bet ihjäl

lemnar och dessa fanns överallt (H. Wederus). Har ej iakttagits sedan 1923 i Ljusdals-trakten eller annorstädes i Hälsingland (T. Strömer). Förekom senast 1953 i nämnvärd utsträckning i Jämtlandsfjällen (I. Lundberg), där dock 2 döda exemplar påträffades vid Sylsjön i somras (T. Strömer), och samma år var det rätt gott om dem vid Helags under våren (S. Swahn). 1945, möjligen 1946 uppträdde arten i Östersunds-trakten (T. Carlsson), medan den fanns minst sagt rikligt i Strömsunds-trakten senast 1932, enligt J. E. Espmark, vilken tillägger, att han före 1932 minns 3—4 lemmelåg fördelade på en tidrymd av c:a 30 år, medan anmärkningsvärt nog under de senaste 23 åren ej ett enda exemplar visat sig i trakten. Sista observationen av arten vid Pouttaure i Norrbotten gjordes 1938 (L. Arvidsson), medan enstaka iaktogs vid upprepade tillfällen innevarande sommar i högfjällsdalar väster Sarek, där spillingar förekom rätt allmänt (G. Sparre). Den 1—14 augusti sågs 1 exemplar vid Laddevarde och 1 exemplar vid Svaipa, medan under vandringar 1949—54 endast en observation tidigare gjorts (A. Nilsson). Sista iakttagelsen gjordes inom Jukkasjärvi revir vid Lainoälvens källflöde, Rosteno 1944 (A. Olsson), medan B. Holm under vandringar i fjällen 1946—1955 endast sett 3 lemlar, varav den sista i somras.

Av inkomna rapporter att döma har alltså levande lemlar under året endast iakttagits i Norrbotten och även där övervägande endast i enstaka exemplar. Det efterlängjade lemmelåret låter tydligen vänta på sig.

Sorkar och möss har under året förekommit i ungefär samma utsträckning som 1954 med lokala minskningar och ökningar. På en del öar i Östergötland har skogsplanteringar omöjliggjorts (R. Danielsson), medan förekomsten i Östersunds-trakten varit mycket ringa 1954—55, vilket resulterat i att pirlugglan ej häckat under dessa år (P. N. Jonsson).

Fäljbaren tycks genomgående ha minskat under året. Enda undantaget utgör Dalarna, där den haft en god årgång trots den kalla och sena våren (S. A. Mellquist). Orsaken till minskningen är troligen sjukdomar, ogynnsamt väder och eventuellt massdöden på vägarna.

Skogsbaren tycks ha förekommit ungefär normalt med lokala minskningar respektive ökningar. Jakttiden anses vara för lång, och i Ångermanland-Medelpad har en avkortning gjorts i det harjakten avslutas redan 31 december (T. von Post) — något för andra länsföreningar att ta efter.

Igelkotten tycks fortsätta sin ökning trots massdöden på vägarna. I Västertotten, speciellt i kustlandet, har ökningen varit mycket kraftig (C. Emsing), och igelkottar påträffas strövande fjärran från bebyggelse (B. Moraeus).

Fåglar

Den ovanligt sena våren 1955 resulterade i ett uppstämmande av sträcket, häckning av flera norrländska arter sydligare än normalt samt möjligen försämrade betingelser för bl.a. skogsfågeln. Det ogynnsamma inflytandet reducerades dock av det varma och torra hög- och eftersommarvädet. Bristen på frö och ollon hösten 1955 försakade massflyttning av flera arter.

Korpen torde ha ökat i Östergötland (B. Flach), och i södra Dalsland uppges den ha uppträtt ovanligt talrikt (E. Larsson). Från Småland rapporteras såväl ökning (A. Persson, I. Christofferson) som minskning (I. Ebbersten). Dock troligen ingen större förändring av stammen i detta landskap.

Kräkan efterhålls hårt i de flesta landskap och anses numera exempelvis i Västerbotten ej vara något större jaktvårdsproblem (C. Emsing).

Fränden den *svarta kräkan* har iakttagits vid Uppsala under vårsträcket (L. Wollgård) och vid Ottenby såväl vår som höst (SOF).

Råka observerades under vårsträcket vid Persön i Norrbotten (S.L.), och man kan fråga sig, vart de i Norrbotten årligen uppträdande råkorna är på väg. Närmaste kända häckningslokal är nämligen Uppsala-trakten.

Kajan ökar genomgående och är nu permanent häckfågel i bl.a. Umeå. Den har häckat även i Skellefteå, medan ännu har ingen säker häckning konstaterats i Norrbotten, där den dock i år observerats i par i Luleå (E. Hannerz) och i ett 20-tal exemplar vid Kalix (G. Eklund).

Skatan, som ej efterhållits lika effektivt som kräkan, ökar i större delen av landet och härjar i många fall bland småfågeln.

Nötkräkan. Ökning uppges från flertalet mellan- och sydsvenska landskap under häckningen. På grund av den ringa tillgången av hasselnötter ett markant höststräcke, medan den sibiriska rasen ej alls uppträdde under sträcket. Däremot har häckning av den sistnämnda rasen, eller som den kallas, smalnåbbad nötkräka (*Nucifraga caryocatactes macrorhynchos*), kunnat konstateras på Gotska Sandön, där ett par fåglar stannat kvar efter den kraftiga invasionen hösten 1954 och fått ut 2 ungar. (S.L.) Detta är första kända häckningen i Europa utanför Ryssland.

Nötkräkan uppträdde invasionsartat under sensommaren och framför allt under höststräcket. Vid Ottenby sträckte upp till 200 fåglar i september ut samtidigt (SOF), och ända uppe vid Karesuando och Saivomuotka iaktogs enstaka individer (R. Fergman). Flyttningen var troligen försäkrad av brist på föda, men på många lokaler har kraftig ökning av häckande nötkräkor noterats, enligt många uppfattning beroende på den ringa tillgången av duvhök.

Sommargyllingen har observerats bl.a. vid Slätbaken i Östergötland (L. Hedenström), St. Mellösa, Närke (enl. D. Lundegård), Ottenby (14/6—23/7, 4 ex. enl. SOF) samt Gotska Sandön (S.L.). Arten har tydligen i Skåne de senaste 20 åren befunnit sig i en långsam men säker frammarsch, vars takt nog kommer att accelerera. I Yddinge-området fanns den på minst 4 ställen. De 3 senaste åren har den funnits vid Trolleholm och vid Vomb-sjön 1955, och Falsterbo har 1955 haft ända till 7 st. (W. Hermansson).

Stenknäkan iaktogs i mitten av juli vid Färösund på Gotland i 3 ex. (P. Engdahl) och under vårsträcket på Gotska Sandön (J. Norbeck). Torde häcka på Gotland, churu mig veterligt ännu ej något bofynd gjorts. Dessutom påträffad häckande i två par vid Ottenby (SOF) samt observerad i flera exemplar i Uppsala (Uppsala Ornitologiska Klubb = UOK). Har troligen ökat de senaste åren i Småland, där bl.a. i Kalmar-trakten en flock på minst 36 fåglar iakttagits (A. Persson, G. Christiansson). Arten borde totalfredas.

Gråsisken rapporteras ha uppträtt invasionsartat med kulmen 1—15 april i Jämtland (P. N. Jonsson), och även i Uppsala-trakten uppges den såsom allmän i motsats till fjolåret (UOK).

Den närbesläktade *snösisken* häckade vid Abisko (S. Wahlberg) och har liksom tidigare år visat sig vid Uppsala under vintern (UOK).

Rosenfjinken torde nu kunna räknas som årsviss häckfågel i Sverige, och sålunda har bofynd gjorts vid Jönköping (K. von Essen) och Skellefteå (G. Öberg). Båda bona övergavs dock. Dessutom har arten sannolikt häckat i Siterdalen, där ej mindre än 4 hanar och 1 hona iakttagits (Södra Dalar-nas Naturvänner = SDN). Vid Norrtälje höll 3 ex. till (D. Hannerz) och vid Hosjön ävensom i Uppland i par (Vår fågelvärld). Enstaka exemplar har dessutom förekommit vid Hedemora (SDN), Alingsås (Alingsås Fri-luftsclubb = AF), på Gotska Sandön (J. Norbeck) samt vid Ottenby i 2 ex. (SOF).

Tallbiten har påträffats häckande högt uppe på Nuolja vid övre gränsen av björkregionen (S. Wahlberg).

Korsnäbbarna liksom övriga fröätande fåglar uppträdde ovanligt talrikt under häckningstiden men försvann helt från bl.a. Norrbotten under sen-hösten-förvintern.

Bändelkorsnäbb iaktogs under häckningstid vid Leipöjärvi i Torne Lapp-mark (B. Holm) och under sträcket vid Pouttaure i Nb (L. Arvidsson) samt i Leksand (A. Reuterskiöld).

Korsparven blir allt sällsyntare i Skåne (H. Andersson) men har ånyo uppträtt vid Ottenby (SOF), churu häckning i likhet med fjolåret ej kunnat påvisas.

Dvärgparven iakttogs i ett exemplar vid Årvidaberg den 31 oktober, vilket torde vara 7-de fyndet i Sverige (B. Flach).

Tofslärkan minskar alltjämt i såväl Halland (C. G. Hellman) som i Skåne (H. Andersson), och främsta orsaken torde vara kolden vintertid i förening med kattor.

Ett par *större piplärkor* iakttogs under vårsträcket på Stora Karlsö, vilket är 6-te rapporterade fyndet i Sverige (B. Flach).

Rödstrupig piplärka påträffades häckande vid Stordalen intill Abisko (S. Wahlberg) och iakttogs nu regelbundet under framför allt höststräcket i de flesta mellan- och sydsvenska landskap.

Fortiärlan (*gråärlan*) har häckat vid fjolärslokalerna Boberg och Berte samt konstaterats häckande vid fallen i Lillån, en biflod till Ätran (C. G. Hellman). Arten höll även i år till vid Hultafors i Västergötland (K. Hall) samt iakttogs i två ex. i Alingsås (G. Ström). Dessutom har den för första gången påträffats på Öland i juli (SOF).

De *nötvärkor*, som uppträdde i norra Sverige senast vintern 1951—52 och f.ö. häckade vid Junosuando 1952 torde, vilket G. Svårdson påvisar i en uppsats i *Vår Fågelvärld*, vara av den sibiriska rasen *Sitta europaea biedermani*, ehuru ännu inget bevis föreligger i form av tillvartagna exemplar.

Svartpannad törnskata har uppträtt vid Färö och vid Ripa i Skåne (Vår Fågelvärld). Arten, som nu påträffats 13 gånger från Skåne upp till Närke, kan väntas konstateras häckande vilket år som helst.

En *balsbandsflugsnappare* höll revir i Ottenbylund, men häckning kunde ej konstateras. Däremot påträffades ej mindre än 2 par häckande *liten flugsnappare* i lunden (SOF).

Lundångaren, vilken i fjol invaderade Gotska Sandön, Gotland och Öland, har under året endast iakttagits i ett ex. på förstnämnda ö (S.L.) samt vid Valdemarsvik (Vår Fågelvärld).

Nordångaren håller sig kvar vid Björkliden—Abisko, där i år 5 sjungande hanar uppträtt (B. Holm).

Trastsångare: Häckning konstaterad under året vid Ringsjön i Skåne, där den matade 3 ungar i mitten av juli (E. Furst).

Flodångaren har endast rapporterats från Djursholm, vilket torde vara 11:e säkra fyndet (Vår Fågelvärld).

Ej mindre än 2 bon av *gräbopsångare* påträffades vid Stora Tuna i Dalarna (Dalajägaren). 4:e häckningslokalen i Sverige och första bofyndet sedan 1947. Arten har dessutom rapporterats från Hovran vid Hedemora

(SDN), Limsjön vid Leksand (Dalajägaren), Norrtunnsjön norr Gnesta (A. Nilsson, F. Andersson), Hjälsaviken, Garnsviken, Dannemora (2 ex.) och Ledsjär (UOK), Surahammars-trakten (H. Wederus), Hornborgasjön (P. O. Swenberg), Skåne samt Ottenby, där 3 ringmärktes och ett 4:e ex. observerats (SOF).

Häckning har konstaterats av *kärrsångare* vid Tislången i Södermanland (M. Ejdervik enligt T. Wickbom). Anses ej längre vara sällsynt i västra Skåne (W. Hermansson). Arten tycks utvidga sitt utbredningsområde åt norr.

En *bökefjärgad sångare*, 1:a för Närke, infångades på sophögen i Örebro under höststräcket (D. Lundegård).

Näktergalen har uppenbarligen uppträtt rikligare än vanligt i Mälars-trakterna (L. Broberg).

Ett ex. av *vistjärnig blåbake*, 3:e i Sverige, sjöng 5/6—19/7 vid Garnsviken (A. Delin).

Gärdsmygen uppges ha ökat i bl.a. Småland (M. Markheden) och Halland (C. G. Hellman). Ett ex. höll till vid Överkalix under juni och juli (S.L.).

Härfågeln återvände tyvärr ej till fjolårets häckningslokal på Gotland, och häckning har ej kunnat konstateras någon annan stans under 1955, ehuru arten iakttogs på åtminstone 13 lokaler från Kalix i norr ner till Halland, Blekinge och Skåne.

Antalet häckande par *blåvärkor* på Färö har sannolikt ej varit mer än 5, och minskningen torde bero på den kalla våren (P. H. Engdahl). Arten har dock iakttagits vid Kuddby i Östergötland (T. Tergil), vid Strängnäs (L. Broberg) samt på Öland vid S. Möckleby och Skarlöv (SOF).

2 *kungsfiukare* övervintrade 1954—55 vid Uppsala (J. Höjer), och häckning har konstaterats i Säterdalen (SDN). Dessutom häckade arten troligen i Söderköpingsån (T. Tergil), vid Ätran i Falkenberg samt vid Lillån i Vessinge (S. G. Hellman).

En *mellanspelt*, den första för Öland, har ringmärkts vid Ottenby (SOF).

Rovfåglar

Berguven har ökat i Småland, och några par har fått ut ungar (A. Halander m.fl.). Ökning rapporteras även från Hälsingland (R. Bagge) och Skellefteå-trakten (G. Öberg), medan ett ex. hörts vid Dals Ed (A. Gustafsson). Ej veterligt längre häckande i Uppland (UOK) och ytterst sparsamt förekommande i Vittangi-trakten, där den ej iakttagits på flera år (A. Olsson). Ett par häckade strax intill Kalix och utnyttjade sophögen med där förekommande bruna råttor såsom provianteringsplats (S. L.).

En *bökuggla* iakttogs i januari vid Frändefors i Dalsland (E. Larsson), och häckning konstaterades vid Överkalix (B. Danielsson m.fl.), där den dock varit ovanligt sällsynt, troligen beroende på sorkbristen (S. L.).

Sparugglan har uppträtt mycket sparsamt i större delen av landet, möjligen beroende på den stränga vintern med mycket snö och starka köldperioder. Sålunda omhändertogs flera utmattade exemplar i Skellefteå-trakten, där dock bofynd gjordes senare (G. Öberg). Har 1955 även häckat i Berga s:n i Småland (I. Christoffersson), och från Uppland rapporteras oförändrad stam (UOK).

Jordugglan har även i år häckat i Berga s:n i Småland (I. Christoffersson) samt dessutom vid Falsterbo (T. Herner).

Såväl 1954 som 1955 har *lappugglan* häckat i samma bo vid Pajala, detta trots ringa tillgång på sork. 1955 blev dock endast en av de två ungarna flygga (S. L.). Denna sällsynta art liksom flertalet ugglor borde totalfredas.

1954 häckade ej *slagugglan* i Lit-trakten 2 mil N Östersund, då det förutom bristen på sork även var ont om ekorre. 1955 påträffades däremot 4 bebodda bon i vilka samtliga ej fanns andra bytesrester än av ekorre (P.-N. Jonsson).

Jakfalken fick ut 4 ungar i Abisko-trakten (T. Malmberg) och observerades vid två tillfällen vid Pouttaure bl.a. jagande en ortupp (L. Arvidsson).

Pilgrimsfalken blir allt sällsyntare i bl.a. Norrbotten, och under 1955 har jag exempelvis ej sett en enda trots nästan dagliga turer utomhus och kontakt med flertalet andra sällsynta rovfåglar som brun glada, jaktfalk och lappuggla.

Den 3 och 4 september iakttogs vid Falsterbo en *rödfalk*, *Falco naumanni*, en för Sverige ny fågelart (Sk. OF), f.ö. den enda 1955.

Kungsörn rapporteras från Småland under häckningstid i trakten av sjön Möckeln (I. Christoffersson); dock ej i Torpa s:n såsom i fjol (M. Markheden). Även på Gotland har arten observerats vid flera tillfällen, men boplatsen har ej påträffats (E. Lindeborg). Från Norrbotten uppges ökning från Jokkmokks- (G. Sparre) och Sareks-trakten (W. Läntha gn. A. Weylandt), medan stammen anses vara oförändrad i Pouttaure (L. Arvidsson) och Vittangi-trakten (A. Olsson).

Seriörn troligen *metadels större arten* iakttogs nu årligen i Skåne, och under höststräcket har observationer gjorts även vid Ottenby (SOF).

Ångsbök, som uppträtt vid bl.a. Garnsviken sista åren, har nu konstaterats häckande nära Uppsala; bo med ägg har påträffats (UOK). Detta är första kända häckningen utanför Skåne, Öland, Gotland och Närke.

Stieppbök har iakttagits vid Ottenby under höststräcket (SOF).

Fridlysningen av *dubobök* under häckningstid genomfördes i våras, men tyvärr struntade man i många fall i förbudet, och även om avrättningen av ungarna ej skedde offentligt, så plockades de bort i smyg.

Minskning eller mycket svag stam rapporteras från flertalet uppgiftslämnare, men arten synes ha ökat något i Västergötland (C. A. Frändén); från Södermanland (H. von Eckerman) och Västerbotten rapporteras oroväckande ökning, i sistnämnda landskapet på sina håll ett verkligt gissel för skogsfågeln och haren (C. Emsing).

Spariböken anses böra fredas framför allt med tanke på andra rovfåglar, vilka nu skjuts under häckningstid på grund av jägarnas oförmåga eller låtsade oförmåga att skilja våra rovfågelarter (I. Christoffersson bl.a.).

Ökning eller stark stam rapporteras från Gotland, Värmland och Västerbotten, medan minskning eller svag stam uppges från Småland, Närke och Medelpad-Ångermanland.

Gladan har ökat i Småland (A. Hallander m.fl.) och även Uppland, där den häckat vid Enköping (K. Henning) samt iakttagits på flera andra platser.

Bruna gladan, som häckade något eller några år under tiden 1913—15 i Skåne vid Snogholmssjön men praktiskt taget varje år iakttagits vid Ottenby de senaste 10 åren, har nu åter påträffats häckande, denna gång i nordligaste Sverige vid Kalix, där två ungar vart flygga. Den har hållit till där även 1953 och 54 men förväxlets med bivräk (S. L.). Från Falsterbo rapporteras den iakttagen 4 gånger (1 ex. varje gång) från slutet av augusti till början av oktober (Sk. OF).

Ett häckande par *havsvörn* är känt i Västerbotten, men möjligen finns ytterligare tvenne par (C. Emsing).

Ökning av *fiskgjusen* uppges från Halland (C. G. Hellman), Dalarna (LBF) och Värmland (A. Ljunge). Den är sällsynt i Jokkmokk-trakten (G. Sparre). Från Dalsland rapporteras boplundring såväl 1954 som 1955 (E. Larsson), men eljest torde fridlysningen vara effektiv och respekteras.

Ingen häckning av vita storke

Vita storke iakttogs på flera lokaler i Skåne, men någon häckning blev ej av. Tydligt är, att den inhemska stammen är reducerad till ett minimum. Inplanteringsförsök är dock igång, och det är troligen enda sättet att förstärka stammen. Ett ex. visade sig så långt upp som i Tånger s:n, Närke (C.-H. Jansson). *Svart storke* har i augusti observerats vid Falsterbo (Sk. OF).

Hägern däremot tycks öka och utvidga sitt häckningsområde, och sålunda

finns en koloni vid Finnsjön i Uppland (K. Henning), den första för landskapet; bofynd har gjorts i Dalarna vid Svärdsjö (Dalajägaren), samt två nya häckningslokaler påträffats i Dalsland (E. Larsson). Dessutom har en ensam häger iakttagits över Kiruna, den första för Torne lappmark (J. Wahlstedt).

Rövdrommen fortsätter att minska, och sålunda har antalet hanar sedan 1953 nedgått med 50 % (L. Broberg). Tyvärr torde minskningen fortsätta genom den stränga kylan innevarande vinter på de mellaneuropeiska övervintringslokalerna.

Arten har dock troligen häckat i Fardume träsk på Gotland, där även ungfåglar varit synliga (E. Lindeborg). Den har hörts vid sjön Anten vid Alingsås (Alingsås Friluftsklubb = AF) men försvunnit från Vissjön i Småland (I. Christoffersson).

De inplanterade *sångsvanarna* i Jämtland ökar (T. Carlsson), medan frännen *mindre sångsvan* iakttagits i Tysslingen, Närke (J. Löfgren), Hjälsstaviken (L. Wollgård) och Ottenby (SOF).

Knölsvanen ökar alltjämt, och en undersökning har startats för kontroll av uppgiven skadegörelse å inomskärsfisket.

Häckande *grågåsar* misstänks ha ökat på norra Gotland (P. H. Engdahl), och i Västerbotten förekommer ett 10-tal häckande par (C. Emsing). Aterinplanteringsförsök förekommer bl.a. vid Kävsjön, på Dummemosse (S. Lundmark) samt vid Bolmen (I. Christoffersson).

Kanadagässen, en art som inplanterats från Kanada, tycks trivas bra och utvidgar häckningsområdena, delvis genom förnyade inplanteringar, och har i sydöstra Småland blivit så talrik, att den gör en del skada på nysådd gröda och även på växande säd (U. Danielsson). Försök i Amerika visar dock, att man i gengäld får bättre skörd på åkrar där kanadagäss betat än vid sidan om (enl. B. Berg). I Blekinge inplanterades arten för c:a 12 år sedan. Den häckar företrädesvis i Hällaryd och Bräkne-Hoby skärgårdar. Häckning av enstaka par förekommer dessutom i många insjöar i mellersta och västra Blekinge. Stammen torde uppgå till c:a 700 gäss (Ö. Skagerlind). Observerad vid 5—6 tillfällen mellan Kilsbergen och Köping (S. Wahlberg) samt för 3-dje året häckande vid Hjulstafrjorden i Uppland (K. Henning). Häckar i Västmanland bl.a. i Strömsholmstrakten (B. Wallén). Under hösten har vid Ljungbyhed i Skåne två flockar på 10-talet gäss i vardera hållit till (B. Johansson enl. B. Flach).

Sjöfågel

Positiva glädjande resultat har erhållits på "oljeområdet", och från 1 januari 1957 träder nya restriktiva lagar i kraft, som starkt begränsar spilloljeutsläppningen.

I likhet med fjolåret har synnerligen varierande uppgifter med stora lokala fluktationer lämnats. Ett allmänt önskemål är, att all vårjakt slopas, vilket borde förbättra den nu genomgående för svaga sjöfågelstammen. Fridlysningsen av ejdern under vårjakten har resulterat i en kraftig ökning av häckande ejdrar (möjligen i kombination med andra orsaker) och man kan hoppas på liknande resultat för andra arter. Dock bör detta vårjaktförbud följas av förbud för obehörig landstigning och tilläggning under våren inom vissa sjöfågelskyddsområden, vilka med rationell skötsel av viltvården borde kunna förstärka sjöfågelstammen. Såsom kompensations för totalförbud under våren kunde man tänka sig en förlängning av höst- och vinterjakten för kustbefolkningen (H. Westman i Svensk Jakt).

Rosland har iakttagits vid Falsterbo: 14:e fyndet i Sverige (SOF).

Gräsanden har i Småland ökat på en del lokaler, minskat på andra; i det stora hela dock inga större förändringar. Från Halland rapporteras ökning (C. G. Hellman), och detsamma gäller Gotland (A. Pettersson), Värmland (Å. Löfgren), Dalarna (L. B. och G. Lind) samt Norrbotten, där dock stammen är mycket ojämn. Även i Västerbotten håller den sin numerär, troligen genom fredningen inom jaktvårdsområdena (C. Emsing).

Snallteranden har liksom i fjol förekommit mycket sparsamt i Uppland, där c:a 10-talet par torde häcka — de flesta i Ekoln (UOK).

En *Amerikansk kräcka* (*Anas crecca carolinensis*) iaktogs vid Oset i Örebro åren 1954, vilket torde vara första iakttagelsen av denna ras (E. Rosenberg).

Ett par *skedänder* höll till vid Kiruna under försommaren, vilket är de första i Torne lappmark B. Holm).

Häckande *vigg* i Blekinge skärgård har ökat (Ö. Skagerlind), medan stammen upges vara konstant i Småland (L. Williams), öka i Östergötland (H. Gräslund) och Södermanland (T. Tergil) minska i Uppland (UOK) samt vara mindre god i Västerbotten (C. Emsing).

Knippan har minskat på Gotland (E. Lindeborg) och Norrbotten (G. Sparre), ökat något i Angermanland-Medelpad (T. von Post), Värmland (H. Nedin) samt Södermanland (T. Tergil). Konstant stam rapporteras från Småland (L. Williams), medan tillgången betecknas som, med tvekan, medelgod i Västerbotten (C. Emsing).

Alfågeln minskar katastrofalt, och många röster höjs för totalförbud några år framåt. Den är utan tvekan den and, som minskat starkast senaste årtiondet, och något bör göras för att hjälpa upp stammen. Den är också den art, som lider mest av oljedöden, vilken kanske är främsta orsaken till den starka reduceringen av stammen.

Alförrädaren iakttogs 14—15 mars i en isvak utanför Utö (S. Wendel). Arten torde årligen liksom präktejden förekomma vintertid i yttre skärgården i Mellan- och Sydsverige.

Ejdern rapporteras öka i Bohuslän, Halland, Blekinge, Gotland, Småland, Östergötland samt Angermanland-Medelpad. Glädjande nog föreligger inga uppgifter om minskning, men i Västerbotten uppgives endast några 10-tal par finnas, och ökning har ej skett där de senaste åren (C. Emsing). Detsamma torde vara fallet i Norrbotten. Par har observerats i Mjöln vid Alingsås (A. F.). Ökningen är, som förut nämnts, troligen beroende på fredandet under vårjakten.

Svärnan har förr förekommit rikligt i Västerbotten men har år från år minskat och särskilt de två sista åren gått starkt tillbaka. Detsamma gäller finska skärgården (C. Emsing). Någon minskning uppges från Östergötland (H. Gräslund) och Gotland (R. Melin).

Mellanskarven ökar kraftigt inom sitt lilla häckningsområde på en fridlyst ö i Kalmarsund. Antalet häckande par sedan 1953 har nästan 3-dubblats, d.v.s. 1955 fanns c:a 75 par där. Man får hoppas, att skarven blir fridlyst åtminstone under häckningstid, så att den får ökade möjligheter att spridas som häckfågel utefter skärgården (T. Berglund).

Storskarvar eller möjligen mellanskarvar översomrar nu regelbundet vid Skanör (T. Herner).

Gråbakadoppingen har för första gången konstaterats häcka i Södermanland, SO Strängnäs (L. Broberg), Dalarna, Vikasjön (S. A. Mellquist) samt Västerbotten på flera lokaler (C. Emsing, B. Forsberg och B. Moraeus). Ett översomrande ex. har iakttagits norr om Uppsala (UOK) samt i Hjälmarén (D. Lundegård).

Svarlbakedoppingen har likaledes påträffats häckande i 3 nya län, nämligen Västmanland, Surahammars-trakten (Surahammars Biologiska Förening = SBF), Dalarna, Vikasjön och Holmsjön (S. A. Mellquist) och Norrbotten vid Persön och Kalix (S. L.). 5 par häckade i Kärlången, Södermanland (L. Broberg), och arten ökar sakt men säkert i Östersunds-trakten (P. N. Jonsson).

Smådoppingen har för första gången påträffats häckande i Halland (på Onsalahalvön), (Vår Fågelvärld). Den har också konstaterats övervintra i Stockholms ström (B. Flach m.fl.).

Duvor och vadare

Turturduvan rapporteras från Falsterbo (Sk. OF), Öland (SOF), Gotska Sandön (J. Norbeck), Småland (I. Christofferson) samt Uppland (UOK).

Turkduvan finns fortfarande kvar vid Harlösa i Skåne, där den hållit till sedan upptäckten 1950.

Älgko med två veckor gammal kalv. Foto: Gösta Tysk.

Björnunge i juni. Foto: Gösta Tysk.

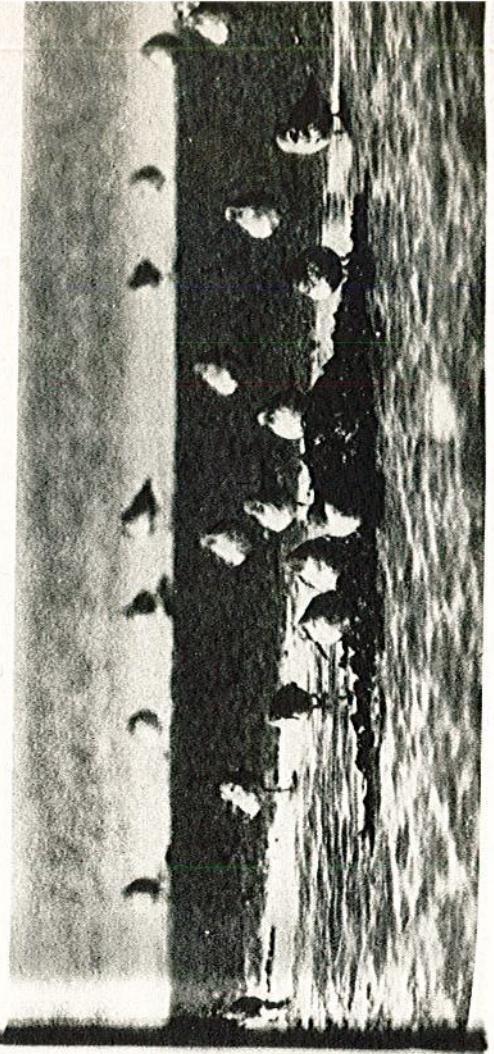

Rivaler i strid. Foto: Georg Nystrand.

Sothönan på promenad på isen. Foto: Rune Lilja.

Rastande kårnsnappar på Morups Tånge. Foto: Folke Rösio.

En *vitvingad trut* höll till över 1 månad i Stockholm, vilket torde vara åtminstone 15:de fyndet-av arten (W. Jenning).

En *treårig mås* iaktogs under höststräcket vid Rönnskärs udde norr om Norrtälje (J. Höjer).

Storlabb rapporteras från Alingsås (AF), vilket torde vara 19:de fyndet.

Vanliga labben häckar sedan 10 år på ett skär i Kråkmorö skärgård, Östergötland i två par (H. Gräslund). Arten är tidigare ej känd som regelbunden häckfågel från landskapet.

Alkor och sumphöns

Tordmulen ökar på Karlsöarna (B. Flach) medan beståndet på Bonden i Västerbotten minskar sakta och uppgår till c:a 300 fåglar; totalt torde antalet häckande par i länet uppgå till 300 (C. Emsing). Vid ett skär i Haparanda skärgård iaktogs 11 tordmular och 2 ungar märktes (S. L.).

Lunnefågeln iaktogs i 31 ex. på Soteskär, det största antal som rapporteras från ön på mycket länge (Vår Fågelvärld).

Sillgrisslan torde vara konstant på Karlsöarna (B. Flach) medan häckningen på Bonden, som upptäcktes 1942, nu torde ha ointetgjorts genom oljedöden. Vid senaste inventeringen sågs endast ett par simmande utanför ön, men vid häckningsgrytet låg 5 döda sillgrisslor nedsmorda med olja (C. Emsing).

En *spetsbergsgryslä*, 7:de fyndet i Sverige, infångades vid Överkalix, Norrbotten i december. Släpptes efter ringmärkning (S. L.).

Kornkärnen synes ha ökat något i Småland (A. Hallander), medan den uppträtt sällsynt i Uppland (UOK), vilket f.ö. varit fallet även med *små-fläckiga sumphönan*.

Såväl lilla som *dvärgsumphönan* hördes i Hjälsstaviken (T. Lundqvist), 10:de respektive 14:de fyndet i Sverige.

Hönsfåglar

Rapphöna. Många röster höjs för några års fredning eventuellt länsvis av rapphönsstammen, som i större delen av Sverige minskar. Bl.a. rapporteras från Småland katastrofalt dålig årgång troligen beroende på dels den kalla och sena våren, dels det ökade giftkriget i jordbruket (A. Hallander m.fl.). Intresset för utplantering är i Ångermanland-Medelpad i ständigt stigande (T. von Post). I Västerbotten finns emellertid endast några enstaka par kvar av de 1953 och 1954 utplanterade exemplaren, men någon egentlig stam ej anses kunna växa upp med nuvarande rikliga råv- och duvhönsförekost (C. Emsing).

Dal- och fjällripa. Någon ökning av stammen åtminstone i Ångermanland-Medelpad (T. von Post), Jämtland (T. Carlsson, I. Lundberg), Norrbotten (G. Sparre, A. Olsson, S. L.). Dock genomgående, möjligen undantagandes Lappland alltför svag stam, som bör totalfredas, vilket varit fallet under året åtminstone inom flertalet jaktvårdsområden efter Norrbottens kustland.

Tjädern och framförallt *orren* uppges nästan genomgående ha ökat trots den ogynnsamma våren. Mycket stora lokala fluktuationer, under hösten möjligen beroende på den extrema torkan som förorsakade koncentration av fåglarna inom fuktigare områden. Den förlängda jakttiden, upp till 2 månader för Norrt- och Västerbotten, tycks glädjande nog ej ha reducerat stammen så kraftigt som många befart. Undersökningar utförda av Nils Höglund tyder på, att främsta reglators av tjäderstammen torde vara vädret på våren under kläckningen och kycklingarnas första dagar. Kycklingarna har nämligen visat sig vara mycket beroende av en hög temperatur (C:a + 20°) och jämn födotillgång. Den totala fridlysningen anses fortfarande behövlig inom framförallt Syd- och Mellansverige. Tyvärr är det mycket vanligt med jakt från motorfordon och åtminstone inom vissa delar av Norrbotten olaga snarfångst.

Järpen torde ha drabbats hårdast av den långa jakttiden, men trots detta rapporteras ökning i såväl Norrt- som Västerbotten och f.ö. hela övre Norrland. Den Mellan- och Sydsvenska stammen dock fortfarande alltför svag för att tillåta avskjutning.

Vakteln allt sällsyntare och kan anses vara praktiskt taget helt försvunnen som häckfågel. Någon "säker" lokal torde ej längre finnas, möjligen i så fall slätterna runt Örebro, där den även i somras hörts (E. Rosenbergh). Den har dessutom iakttagits under höststräcket vid Kalix (S. L.).

Inplanteringarna av *Jasanen* tycks slå väl ut och goda resultat rapporteras från bl.a. Ångermanland-Medelpad (T. von Post), Värmland (A. Ljunge), Dalarna (S. A. Mellquist) liksom givetvis från sydligare delarna av landet.